

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Тетяна Нікітіна, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Л.Є. Перетяга, доктор педагогічних наук, професор
Вінницький державний педагогічний університету імені Михайла Коцюбинського
(Україна)

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF SPEECH COMPETENCE IN SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

Tetiana Nikitina, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розкриваються особливості мовленнєвої компетентності старших дошкільників, що є ключовим аспектом їхньої готовності до шкільного навчання. Автор презентує аналіз компонентів мовленнєвої компетентності, таких як лексичний запас, граматична правильність, фонетична культура та здатність до зв'язного мовлення, а також розглядає їх роль у розвитку дитини. Пропонуються перспективи подальших досліджень у цій галузі, зокрема з урахуванням впливу сучасних технологій на розвиток мовлення.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, дошкільний вік, розвиток мовлення, комунікація, лексичний запас, граматики.

Abstract. The article reveals the features of speech competence of senior preschoolers, which is a key aspect of their readiness for schooling. The author presents an analysis of the components of speech competence, such as vocabulary, grammatical correctness, phonetic culture and the ability to coherent speech, and also considers their role in the development of the child. Prospects for further research in this area are expressed, in particular, taking into account the influence of modern technologies on speech development.

Keywords: speech competence, preschool age, speech development, communication, vocabulary, grammar.

Розвиток мовлення є ключовим елементом підготовки дітей до школи. В.Сухомлинський підкреслював важливість початку розвитку мовлення та виховання любові до рідної мови саме з раннього віку. Він створив унікальну методику навчання дошкільників читанню та грамоті. Для цього майбутні першокласники відвідували «школу радості» за рік до початку навчання, де на спеціальних «уроках мислення в зеленому класі» діти складали казки, розповіді та оповідання, спираючись на власні спостереження за природою[1]. Таким чином, розвиток мовлення є не лише засобом спілкування, а й інструментом пізнання світу, самовираження та взаємодії з оточуванням. Саме тому особливу увагу слід приділити формуванню мовленнєвої компетентності як фундаментальній навичці, що забезпечує успішну адаптацію.

Мовленнєва компетентність – це здатність правильно і точно використовувати мову в різних ситуаціях, виражаючи власну думку, бажання, наміри або прохання. Вона включає не тільки мовні засоби, але й міміку, жести, рухи, а також інтонаційні засоби для надання мовленню виразності. Мовленнєва компетентність є динамічною системою, яка формується, зважаючи на індивідуальні особливості розвитку кожної дитини. Вона забезпечує не лише вербальну комунікацію, а й включає розвиток мислення, уяви, пам'яті, емоційного інтелекту та соціальних навичок. Важливою складовою даної компетенції, на думку А. Богуш [2], є мовленнєві навички, що являють собою автоматизовані дії з мовним матеріалом (лексичним, фонетичним, граматичним) як у процесі слухання, так і в процесі говоріння.

Старший дошкільний вік (5-7 років) характеризується суттєвим прогресом у розвитку мовленнєвих навичок. Діти цього віку активно розвивають своє мовлення, яке стає більш складним і структурованим. У старших дошкільників швидко збільшується кількість слів, які

вони активно використовують. Лексичний запас стає більш диференційованим, з'являються нові слова. Діти починають правильно використовувати більш складні граматичні структури, включаючи часи дієслів, відмінкові форми, складносурядні та складнопідрядні речення та навчаються правильно вимовляти всі звуки рідної мови, що є важливою передумовою для успішної комунікації. Діти старшого дошкільного віку вже вміють адаптувати своє мовлення до ситуації спілкування, змінюючи стиль або тон, залежно від співрозмовника.

К. Крутій підкреслює, що моніторинг якості освіти, в тому числі дітей дошкільного віку, є сучасним інструментом для управління її рівнем. У національних доповідях про стан і перспективи розвитку освіти в Україні зазначено, що науково-методичний супровід дошкільної освіти є істотним компетентним чинником, який сприяє підвищенню її якості, що, у свій час, має прямий вплив на розвиток мовленнєвої якості старших дошкільників[4].

Н. Гавриш зазначає, що мовленнєві здібності дітей дошкільного віку виділяються на кілька видів:

- лексика, що полягає у використанні певного набутого словникового запасу;
- фонетична складова, що полягає у правильній вимові всіх звуків мови;
- граматики, що включає вміння правильно використовувати граматичні форми рідної мови;
- діалог, що включає здатність розуміти зв'язне мовлення та самостійно створювати зв'язний текст[3].

Формування мовленнєвої компетентності дошкільників залежить від багатьох чинників, серед яких важливу роль відіграють сім'я, педагоги, методи навчання та створення розвивального мовленнєвого середовища. Батьки є першими наставниками дитини, адже саме в родині дитина засвоює основи мовлення через спілкування, читання книг, обговорення подій і спільні ігри. Вихователі ж використовують різноманітні педагогічні методи: сюжетно-рольові ігри, загадки, драматизацію, складання розповідей та інші інтерактивні підходи, які сприяють активному збагаченню словникового запасу та розвитку зв'язного мовлення. Читання казок і художньої літератури розширює кругозір дитини, формує мовну інтуїцію та стимулює творче мислення. Важливим є і створення комунікативних ситуацій, де діти можуть використовувати мовлення у природних умовах – під час діалогів, обговорень, театралізованих вистав. Комплексний підхід до мовленнєвого розвитку, що поєднує родинне виховання, методи педагогів і природні ситуації спілкування, забезпечує гармонійне оволодіння мовою та сприяє успішній соціалізації дитини.

Швидкий та ефективний мовний розвиток у закладі дошкільної освіти є місцем для максимально розкриття потенціалу дитини. Це відбувається через її діяльність та комунікативні можливості. Без контакту неможливий розвиток психічних функцій і процесів, а також становлення особистості. Розвиток мовлення варто розглядати як реакцію на зростання комунікативних навичок.

Відповідно особливості мовленнєвої компетентності дошкільників включають аспекти, що вказують на готовність дитини до шкільного навчання та подальшого розвитку мовлення. Ключовими серед яких є: розвинена лексика та словниковий запас, граматична та фонетична культура мовлення, здатність до зв'язного мовлення, збагачені емоційно-виразні засоби мовлення.

Таким чином, мовленнєва компетентність старших дошкільників охоплює розвиток усіх аспектів мовлення: лексичного, граматичного, фонетичного, комунікативного та когнітивного, що забезпечує їхню готовність до шкільного навчання.

Перспективи досліджень у сфері мовленнєвої компетентності старших дошкільників можуть бути акцентовані на розробці нових методик і технологій, що сприяють інтеграції мовленнєвого розвитку з іншими аспектами навчання, такими як соціально-емоційний розвиток та критичне мислення. Подальші наукові дослідження також можуть включати аналіз впливу сучасних цифрових технологій на формування мовленнєвої компетентності,

що дозволяє врахувати потреби дітей у контексті швидко змінюваного інформаційного середовища.

Особливості мовленнєвої компетентності старших дошкільників є важливим аспектом їхньої загальної підготовки до шкільного навчання та адаптації в соціальному середовищі. Розвиток мовленнєвих навичок в цьому віці сприяє не лише вербальній комунікації, але й формуванню мислення, уяви, пам'яті та емоційного інтелекту. Мовленнєва компетентність охоплює кілька компонентів, таких як лексичний запас, граматична правильність, фонетична культура та здатність до зв'язного мовлення, що вказує на здатність дітей ефективно використовувати мову в різних комунікативних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти (для всіх вікових груп), 4-те вид., доопрац., і допов. Харків : Ранок, 2013. 190
2. Бондаренко Т.М. Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема в теорії і практиці вітчизняної педагогіки (друга половина XX століття): автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 «Корекційна педагогіка». Луганськ, 2008. 20 с.
3. Гавриш Н. Відбиття в мовленні дошкільників особливостей світорозуміння. *Дошкільна освіта*. 2010. № 2. С. 42–47.
4. Крутій К.Л. Педагогічний аналіз як функція управління дошкільним навчальним закладом: [монографія] Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. Запоріжжя : ЛПІС, 2007. 235 с.
5. Ткаченко Л. П., Михальчук Л. І., Калюжна Є. М., Перетяга Л. Є. Інноваційні підходи до мовленнєвого розвитку дитини у дошкільній і початковій освіті. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2024. № 10 (44). С. 1035–1042. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/15646/15718> (дата звернення: 11.03.2025).

НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ

Вікторія Павлюк, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: Ю.Ф. Саврій, доктор філософії (PhD),

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені
Михайла Грушевського» (Україна)

DIRECTIONS OF UPBRINGING THE EMOTIONAL -VALUE ATTITUDE OF SENIOR DIRECTIONS OF UP-BRINGING OF THE EMOTIONAL-VALUED ATTITUDE OF SENIOR PRE-SCHOOL CHILDREN TO SOCIAL REALITY

PREViktoriia Pavliuk, bachelor's student

Municipal Institution of Higher Education «Bar Humanitarian and Pedagogical College
named after Mykhailo Hrushevsky» (Ukraine)

Анотація. В статті розкрито сутність емоційно-ціннісного ставлення старших дошкільників до соціальної дійсності, подані напрями реалізації освітньої роботи в межах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: емоційно-ціннісне ставлення, соціалізація, старший дошкільний вік, напрями виховання.